

VOLNÝM PÁDOM

SUSANNE

GREGOR

PRELOŽILA PAULÍNA ČUHOVÁ

PRVÁ ČASŤ

Hamburg, rok 1990. Nehoda sa stala krátko po polnoci, niekoľko dní po Alanových devätnástych narodeninách. Práve si zapálil cigaretu a čakal na nákladný vlak s betónovými blokmi. Jeho úlohou bolo pomáhať vykladať, omotať okolo blokov reťaze a vodičovi dať rukou znamenie, že ich môže zodvihnúť. Keď vlak dorazil, Alan zašliapol čerstvo zapálenú cigaretu, aby otvoril prvý dodávkový vagón. Vtom vráta vypadli a celou silou ho zrazili na zem. Hoci okamžite boli na mieste traja muži, aby ťažké železné vráta zodvihli a vyslobodili ho, cítil, že nemôže pohnúť krkom a ani ľavým ramenom. Šéf oddelenia, ktorý dostal príkaz udržiavať nízku mieru nehodovosti, ho zaviezol do nemocnice a počas cesty si nechal zopakovať presný priebeh udalosti. Alan to skúšal v bolestiach a deravou nemčinou, o ktorej si ešte pred pár týždňami myslel, že je bezchybná. Až keď prišiel do Nemecka, zistil, že je ešte deravejšia, než sa domnieval, a ledva mu postačí na pomocné práce, pričom to možno bolo najmenej bolestné zistenie, ktoré musel v rámci niekoľkých týždňov zakúsiť. Oveľa ťažšie bolo pochopiť, že jeho útek zo socialistického Československa bol prakticky zbytočný, pretože krátko nato už žiadna Československá socialistická republika neexistovala, a že jeho priateľka, jediný človek, ktorého tu v Hamburgu mal, sa ho chystala opustiť.

V nemocnici röntgen okamžite odhalil viacnásobnú zlomeninu ramennej kosti a nadlaktia. Alan civel na biele časti kostí na čiernom pozadí a na zvráštené obočie lekára, ktorý si ich prezeral. Uprostred mužov (lekár, ošetrovateľ

a šéf oddelenia) sa cítil zahanbený, zredukovaný na svoje poškodenie, ktoré sa začalo dávno pred touto nehodou. Bolo chybou myslieť si, že len na Západe to možno niekam dotiahnuť.

Dotiahol to teda sem, na urgentný príjem, na chladný kovový röntgenový stôl, kde sa ho okamžite rozhodli operovať, a to všetko aj bez povolenia na pobyt, poistenia a ďalších detailov, čo vedúceho oddelenia zjavne znervóznilo. Je nezvyčajné, povedal lekár zamyslene, že boli zlomené všetky kosti ramenného kĺbu. Pri operácii musia hlavicu ramennej kosti vyplniť náhradným kostným materiálom, aby úlomky zlomeniny získali opäť stabilnú podporu. Potom všetko znovu zafixujú dvomi kovovými doštičkami a niekoľkými skrutkami. Odporúčajú šesť až dvanásť týždňov fyzioterapie. Z toho všetkého Alan rozumel málo a napriek tomu prikyvoval, ako mu hlava dovolila, zatiaľ čo lekár priblížil tvár neprijemne blízko k jeho, aby mu prehliadol oči, uši a ústa. Vedúci oddelenia nervózne prestupoval z jednej nohy na druhú, jeho úlohou bolo udržať čo najnižšiu nehodovosť. To sa ukázalo ako nesplniteľná úloha, odkedy do firmy prišli robotníci z Východu. Hneď si všimol, ako ľahkovážne a bez rešpektu zaobchádzajú so strojmi, akoby pre nich život nemal cenu, kašľú na varovania alebo im nerozumejú, drú ako kone, často spávajú na stavenisku, takmer nejedia. A teraz mali prvé vážne zranenie, účet z nemocnice ich bude stáť mnohonásobne viac, ako im doteraz tento vyťahnutý Čechoslovák priniesol. S nevôľou vyplnil niekoľko formulárov za Alana a rozlúčil sa. Mladý moletný ošetrovateľ odviezol Alana do druhej

miestnosti a pripravil ho na operáciu. Nie je to až také zlé, konštatoval, poklopkal mu po zdravom ramene, tých niekoľko zlomenín, to bolo predsa šťastie v nešťastí, nie? Bude ho operovať vrchný lekár, toľko ešte zachytil, kým mu nasadili masku a poprosili ho, nech ráta od desať po jeden. Na ďalší deň pri vizite vrchný lekár zastal so zdvihnutou bradou na prahu izbových dverí, ruky založené za chrbtom ako učiteľ telocviku, ktorého nezastaví žiadna prekážka. Novák, všetko prebehlo dobre, nemusíte sa obávať, zase budete ako nový.

Keď po Alana o štyri dni neskôr prišiel vedúci oddelenia, bolo jasné, že sa jeho pracovný pomer skončil. Bol šťastný, že ho vôbec niekto vyzdvihol a zaviezol domov alebo tam, čo Alan vtedy takto nazýval – dom na okraji mesta, určený na zbúranie, kde ešte spala Rita a pravdepodobne si myslela, že vypadol preč, ako ho o to požiadala počas ich poslednej hádky. Vedúci oddelenia mu odovzdal darčekový kôš s vínom, medom a niekoľkými kusmi tropického ovocia, strčil mu pod nos list papiera a poprosil ho o podpis. Nič zvláštne, len mi sem dajte autogram. Alan preletel text, ktorému nerozumel, a váhal. Nechceme si navzájom robiť neprijemnosti, všakáno, vysvetľoval vedúci oddelenia s úsmevom, my sa za to postaráme o účet z nemocnice. Všetko v poriadku? Alan prikývol a podpísal. Žiadne neprijemnosti. Myšlienka, že by mohol požadovať peniaze, mu napadla, až keď vystúpil z tmavozeleného Golfu Country, poďakoval sa a auto zmizlo v prachu štrkovej cesty. Zdravou rukou si chytil čelo. Idiot, pomyslel si a nevedel, či má na mysli vedúceho oddelenia alebo samé-

ho seba. Cítil, ako v ňom rastie hnev a v pleci mu pulzuje bolesť. Možno len nie som pomocný robotník. Možno som skôr typ vrchného lekára. Bola to pozoruhodná myšlienka.

Podrobnosti a rozsah jeho zranení sa ukázali až neskôr počas štúdia medicíny, ktorému sa venoval s veľkým zanietením, aby dohnal stratený rok – pri anatómii kostí. Neskôr bude pacientom opisovať, ako funguje chrbtica, prstami bude klzať po *vertebrae* chrbtice vo svojej ordinácii a vysvetľovať, v čom tkvie pacientov problém. Jedna z prvých vecí, ktoré postrehol, bola, že tu ľudia chodia vzpriamenejšie než na Východe. Na univerzite sedával v prvom rade a robil si poznámky. *Hustota kostí sa líši v závislosti od veku a zdravotného stavu, ale tiež od pohlavia a pôvodu. Aziati majú zvyčajne nižšiu hustotu kostí ako Európania, ktorí sú na rovnakej úrovni ako Juhoameričania, najvyššiu hustotu kostí majú Afričania a vo všeobecnosti majú muži vyššiu hustotu kostí ako ženy. Rovnako sa dá doložiť štúdiami, že ustráchaní a depresívni ľudia trpia častejšie lámavosťou kostí a bolesťami chrbta*, čítal v *Oxford Academic Journal* vo svetle zelenej stolovej lampy v univerzitetnej knižnici, kým si jeho spolužiaci v bare naproti objednávali pivo za osem šilingov. Poznačil si to do podkladov, dal k tomu hviezdičku a otáznik, načarbal niečo, čo neskôr nevedel rozlúštiť. Hustota kostí nie je žiadna náhoda.

Alanovi neprekážala dlhá hrubá jazva na pleci, len spočiatku mu bolesti často pripomínali Ritu, útek cez hraniče, opitých nočných vojakov, stromy v rakúskych lesoch vysadené do priamych línii za úsvitu, vlak do Hamburgu.

Rokmi spomienka bledla. Rozprával ju však dovtedy, kým neznela cudzo a akoby sa stala niekomu inému. Živá bola iba raz – keď o tom rozprával Miši v roku 1990, rodičia aj s Mišou prišli do Viedne a on, o niekoľko kíl ľahší, so zvesenými plecami a zabandážovaným ramenom odišiel z Hamburgu a nastáhoval sa k nim. Sedel s Mišou v novom jednoizbovom pivničnom byte, kde teraz bývali štyria, a cez okná bolo celý deň možné pozorovať iba lýtka chodcov. Chrbtom sa oprel o rozťahovaciu posteľ a tvár mu pri rozprávaní stále zalievala červeň. Celé nešťastie sa začalo už útekom zo Žiliny do Hamburgu, v noci v maďarskom lese, nie, neskôr, na maďarsko-rakúskom hraničnom prechode, kde sa zo strachu pred nášľapnými mínami takmer zbláznil, ale nie, ešte neskôr. Na chvíľu sa zarazil, aké ľahkovážne od neho bolo vziať na túto cestu so sebou vtedy len pätnásťročnú Ritu, potom prešiel k detailnému opisu prvých mesiacov, ktoré strávil v Rakúsku. Široká zelená krajina pohraničnej oblasti, taká plochá, až mal človek pocit, že sa pri chôdzi pod tou obrovskou oblohou sotva pohne z miesta. Nespevnené cesty, niekoľkokilometrové polia, malé úbočia, za nimi odhalenie: rakúske štátne územie. Bielo-červené dopravné značky, tabuľa s nemeckým názvom obce, hoci široko-ďaleko žiadnu obec vidieť nebolo. Štvorcové polia hnedej vlhkej zeminy. Niečo, čo tu bolo vždy, a predsa začalo existovať až v tomto okamihu. Názov obce mu už opäť vypadol z hlavy, zato si však v pamäti dokázal vyvolať každúčký detail ďalšej cesty vlakom do Hamburgu, počas ktorej použil toaletu len raz, no predsa tých niekoľko minút, jediný nepozorovaný okamih, keď

Rita spala a on na chvíľu odišiel z kupé, stačil na to, aby jej zmizol kufor. Spoločne prehladali celý vlak, no bezvýsledne, a do Hamburgu prišli s prázdnyimi rukami, čo ho opätovne rozzúrilo, keď to rozprával Miši. Práve v Nemecku nám niečo ukradnú, pochopíš to? Podľa neho to začalo touto udalosťou, zdanlivo úplne bezvýznamnou, za ktorú si však ešte celé týždne navzájom pripisovali vinu, vo vypätej situácii každý ukáže svoju pravú tvár, povedal s presvedčením. Rita ukázala nanajvýš ľahostajnú tvár, skonštatoval, všetky zastávky ich spoločnej cesty to len potvrdili – jej chladné meravé telo, ktoré sa mu viac nechcelo poddať, len čo prekročili hranice, jej odmietnutie ubytovať sa v prepĺnenom utečeneckom tábore (kto by si bol pomyslel, že odrazu bude taká vyberavá), poľský hipík s dredmi, ktorý sa spolu s nimi nastahoval do domu na zbúranie na okraji mesta a pre ktorého ho napokon opustila.

Miša bola ohromená jeho údivom, s tým si naozaj mohol počítat', skonštatovala a napravila si okuliare. Začato nosila rovnaké oblečenie, aké nosievala v Žiline, hnedé, na kolenách vyťahané menčestráky a spranú košeľu. S jemnými krátkymi vlasmi ešte vždy vyzerala ako chlapec. Nevedela, že takto si tu priateľov nenájde, možno to ani vedieť nechcela alebo jej to bolo jedno. Pripomínala mu Ritu. Keď sa rozprával s Mišou, mal pocit, že preniká až k nej.

Jedna z najranejších spomienok na Mišu je jej chrbtica. Ako sa predkláňa dopredu, aby sa dotkla klzkého čierneho kapra, ktorý plával vo vani. Boli Vianoce a otec dovliekol stromček, matka sa hnevala na množstvo ihličia, ktoré

ostalo zapichnuté v koberci. V jej hlase zaznievala hádka, ktorú obaja viedli už niekoľko dní, išlo o cestu, ktorú chcel otec a matka nie. V Alanových spomienkach chcel otec vždy odísť a matka vždy ostať, kam chcel otec odísť, nebolo Alanovi jasné, bolo to staré preťahovanie sa lanom, ktoré nastalo odrazu, pri jedle, pozeraní televízie alebo pred spánkom. Cesta, ktorá sa nikdy nemala uskutočniť, a aj tak im stála zato, aby sa večne točili v kruhu. Alan si pamätal hnev v otcovej tvári, jeho nadávky, naliehanie, krik, zatiaľ čo matka takmer nezodvihla zrak od sporáka, pamätal si trieskanie dvermi a sestru, nahú, len s plienkou, ako sa nakláňa ponad okraj vane ku kaprovi, až sa jej nohy takmer nedotýkajú zeme a stavce jej ako malé mäkké kopčeky vyčnievajú z chrbta. Podobný pohľad sa mu naskytol o mnoho rokov neskôr, keď sa zúčastnila plaveckých pretekov, ktoré nevyhrala: Miša naklonená nad okraj bazéna, hvizd rozhodcu, napnutý chrbát, telo, ktoré sa odráža, hlava ukrytá pod úzkou červenou plaveckou čiapkou. Miša, ktorá skončila posledná. Miša, ktorú po návrate z Hamburgu každý večer videl nahnutú nad umývadlom, ako si vo viedenskom jednoizbáku, v ktorom sa jeden druhému nedokázali vyhnúť, čistí zuby.

Miša, ktorá sa na neho pozrela a vyhlásila: S tým si naozaj mohol počítať.

Miša, ktorá pozná Ritu.

Si idiot, oznámila mu. Rita nikdy nemala v pláne ostať s tebou.

Miša kráčajúca popredu, keď zašli na prechádzku do Viedenského lesa, ako to robievali Rakúšania. Blondavé

vlasý zastrčené pod čiapkou, chudé telo, ktoré sa ešte vždy trochu vzpiera dospelosti. Za ten rok, čo ju nevidel, narástla. Mala pätnásť, ale tvár dieťaťa, keď sa čudovala nad zeleňou rakúskych lesov, ktorá bola omnoho tmavšia ako doma. Spomenul si na park vedľa sídliska, kde v Žiline bývali, na šedivú panelákovú krajinu a na zaprášené svetlozelené stromy na okraji mesta. Otec im vysvetlil, že svetlá zeleň slovenských lesov je znakom ich napadnutia škodcami. Každý les má škodcov – hmyz, ba dokonca rastliny, je to celkom normálne, problematickým sa to stáva až vtedy, ak sa škodcovia enormne rozšíria. V Rakúsku majú škodcov pod kontrolou, uzavrel.

Bolo to telo, ktoré mu ochromilo dušu, alebo to bolo naopak? Skutočnosť bola taká, že namiesto znižovania liekov ich Alan potreboval čoraz viac. Zakaždým, keď sa ich snažil vysadiť, sa bolesti vrátili a lekári mu predpisovali ďalšie recepty. Alan si tajne začal zdvojnásobovať dávky a menej tajne preležal celé dni na gauči a civel do stropu. Matka ho nechala, opatrovala ho, akoby bol navrátiliec vyčerpaný z púte, a to išlo Miši, ktorá musela popri škole pomáhať ešte aj v domácnosti, na nervy. Mala jeho letargie plné zuby. Ona ho zásobovala tabletkami, pretože lekárne mala po ceste do školy, a bola to ona, ktorá jedného dňa zo zúrivosti rozdriapala recept, hodila ho do smetiaka a neskôr mu tvrdila, že ho musela stratiť. Nato vypuklo horúčkovité hľadanie a Alana bieleho ako krieda zachvátila panika, spotený pobehoval hore-dolu po byte a všetkým, dokonca aj jemu bolo jasné, že tu niečo nesedí.